

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Slaget ved Marengo

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Slaget ved Marengo", i Goldschmidt, M. A.: *M. Goldschmidts Poetiske Skrifter*, udg. af A. Goldschmidt, 1896-98, s. 3. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt06tom-shoot-workid54163/facsimile.pdf> (tilgået 20. juli 2024)

Anvendt udgave: M. Goldschmidts Poetiske Skrifter

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

I.

SLAGET VED MARENGO*)

* Skrevet omtrent 1840 vistnok i forbindelse om smaa-borgerlige, paa nogle Kjøbstadsforhold (se »Livsopdraget« I p. 217).

Udg.
1*

I en liden Kjøbstad hændte det engang, for lang Tid siden, at Borgemesteren en Morgen, da han traadte ud af sit Hus og vilde skraa over paa den anden Side af Gaden, havde et Uheld, der var saa stort, at det nærmede sig til en Ulykke. Han skulde nemlig over Grøften — thi dengang var der endnu ikke Rendestene i Byen, kun Grøft — og det Brædt, der ellers ud for Husets Port laa over Grøften, var denne Morgen skudt lidt tilside. Idet nu Borgemesteren, iført Knæbenklæder af gult Skind, store uldne Strømper, der naaede op over Knæerne og holdtes fast af forsvarlige Hosebaand, endvidere velsaaede, tunge Sko med Spænder, for ikke at tale om den øvrige Beklædning indtil den trekantede Hat og Paryken — idet han altsaa tiltrods for det usikre, vippende Brædt vilde vove sig over Grøften, gled han ud, faldt og brækkede det ene Ben. Hans Skrig bragte hurtig hans Hustru, Børn og Tjenestetyende som og Naboer og Gjenboer tilstede. Byens dygtige Feltskjær, der tillige var

Bartskjær, blev hentet i største Hast tilligemed hans Medhjælp eller Gesell, der ogsaa var en dygtig Mand; thi han var en Tysker som hans Husbond. Efter Kaldspligt og Skyldighed gave de sig til at behandle Benet uden megen Tale, med Alvor og med den Ærbødighed og tillige Kjærlighed, som sømmer sig Folk overfor deres Øvrighed, naar der er hændt Samme noget Menneskeligt.

Medens dette stod paa, udtalte Patientens Slægt og Venner sig om Aarsagen til Benbrudet, og en aldrende Moster dvælede ved, hvilke af Borgemesterens Forfædre der havde havt samme Ulykke — næsten som om Benbrud var arveligt. En af Husets Venner, en gammel Borger af Byen, mindedes derimod, hvilke Borgemestre forhen havde brækket Benet — omtrent som om det Indtrufne var at regne lige med Sportler, Emolumenter og andre tilfældige Indtægter. Selve Byen i dens Helhed sørgede, dels af Medfølelse med Borgemesteren, dels af Frygt for, at den ham overgangne Ulykke betød Ondt for Byen ligesom en Komet. Kun En sysselsatte sig med det Indtrufne som Virkning af en haandgribelig Aarsag, og det var Byens Politibetjent og Stokkemand, undertiden ogsaa kaldet Byfogdens Dreng. Han søgte efter Gjærningsmanden og fandt ham, nemlig en Skomagerdreng, der havde løftet paa Grøftebrædtet udfor Borgemesterens Port, hvilken Skomagerdreng desaarsag blev straffet paa Raadstuen med Ris. Borgemesteren hørte paa Alt og

lod Retten gaa sin Gang, men tilstod nogen Tid senere i dyb Hemmelighed for en af sine paa-lideligste Venner, at Grunden, hvorfor han havde brækket Benet, var, at en Seleknep var gaaet af, og han havde, idet han vilde skride over Grøften, ikke kunnet skræve langt nok og var faldet. At han ikke havde friet den anklagede Skomagerdreng for Ris, laa i, at hvis der ikke havde været pillet ved Brædtet, saa havde han ikke havt nødig at skræve og var altsaa ikke paa en farefuld Maade bleven udsat for Følgerne af at have tabt en Seleknep.

Hvorvel den Mand, hvem Borgemesteren betroede dette til, var en hæderværdig Mand og vant til at bevare, »hvad hemmeligt bør at holdes« — thi han var Embedsmand, Konsumtions-Kontrollør — kom det dog ud i Byen formedelst den Grund, at i en liden Kjøbstad er der sjelden noget Kar, som holder tæt, og fra det Øjeblik af var, uden at der blev sagt et højt Ord, Byens Befolkning delt i to Partier: Knap- og Brædt-partiet, ja, det kan med Sandhed siges, at fra den Dag af blev intet Barn født i Byen, uden at det strax ved Fødselen var et Knapbarn eller et Brædtbarn, og skjønt det ikke blev lært Børnene med Ord, bare de strax Nag til hinanden, ligesom de Guelfer og Ghibelliner, de Montecchier og Capuletier, de Torier og Whigger o. desl. Knappartiet var det, som følte sig overbevist om, at Knappen var uskyldig eller saagodtsom uden Skyld, men Brædt og Dreng skyldige, og til dette Parti hørte

forudeu Byfogdens og Kæmnerens den latinske Skoles Rektor og Adjunker m. Fl., medens Brædt-partiet, som mente, at Knappen var skyldig og Brædt og Dreng ganske uskyldige, bestod af Folk i Byen, som de vare flest. Der er ingen Tvivl om, at begge Anskuelse kunde være forsonede i en højere Enhed, nemlig i den Sætning, at der havde været noget løst baade ved Brædtet og ved Knappen — hvilket Borgemesteren alt selv havde tilkjendegivet —; men hvis Nogen var fremtraadt med en saadan Mening, vilde han blevet et tredje Parti, i dødeligt Fjendskab med de to andre. Men uagtet begge Partier vare saa inderlig og fast overbeviste, hvert om Sit, kom det dog, som sagt, ikke til høje Ord, og en Fremmed, der havde besøgt Byen paa kort Tid, vilde været rejst bort med Lovtale over Borgemesterens lykkelige Regimente.

Saaledes stod eller laa Tilstanden hen, indtil »Iversens Avis« begyndte at bringe sælsomme Meddelelser fra Paris, først om Necker, saa om Mirabeau m. M. og endelig om en hel Omvæltning, der kaldtes Revolution. I Førstningen forholdt baade Knap- og Brædtpartiet sig med lige, fælles, ubevidst eller udfoldet, dunkel Glæde dertil, endog f. Ex. da Bastillen var bleven stormet. Man var ligesom Tilskuer ved et Fyrværkeri eller ved et mærkværdigt Tordenvejr med fjerne Lynnedslag og Ildebrand. Hvis nogen af Parterne heraf drog Følgeslutninger for sig selv og med ny, forhøjet Bevidsthed løftede Hovedet, var det

Klubben — hvor Knappartiet samledes — og især Adjunkterne. Paa Postdagen, den eneste Dag i Ugen, da man fik Aviser, mødtes mange af Brædtpartiet om Aftenen paa Postgaarden, og det er blevet opbevaret som Minde, at man her rigtignok var glad, men tillige betænkelig spurgte, hvorlænge Kong Ludvig og Dronningen vilde taale det. Lige fælles Glæde foraarsagedes derimod i Klubben og paa Postgaarden, da Avisen bragte f. Ex. dette: »En meget fornem Dame har af bare Alteration over Nationalforsamlingens Dekret, som afskaffer alle Liberier og Vaabner, opgivet Aanden. I sig selv er det ogsaa tungt at se sig det eneste Fortrin berøvet, der udmærkede Folk af Stand og Familie fra borgerlige Canalier.«

Tilstanden i Byen begyndte først at blive synlig delt og spændt, da der stod i samme Iversens Avis: »I Valenciennes, hvor Duc de Noailles kommanderer, befalede denne Hertag for nogle Dage siden, at en ung Person, som løb ham paa Armen, skulde have Stokkeprygl, hvisaarsag Borgerskabet satte Kokarden paa Hattene, borttog 4 Kanoner, som stode paa Torvet, og hele Militæret har slaet sig til dem.«

Strax efter læstes i Avisen: »En Smed har foræret Nationalforsamlingen en Galge til at hænge Aristokraterne udi. Vognmandskuskene kalde deres Heste Aristokrater, og paa Restaurationerne hedder en Kalkun Aristokrat. Ogsaa hos os har man et Navn for en Kalkun.« — »Ogsaa hos os!«

Det var ved Fastelavnstid, og der skulde holdes den Fest i Byen, som hedder »Trække Halsen af Gaasen«. Rygtet sagde, at en af Brædt-partiet havde sagt etsteds, at man i Stedet for en Gaas burde bruge en Kalkun, og skjønt det blev ved det blotte Rygte, forbød dog Byfogden Festens Afholdelse, fordi den gav Udseende af fæl Grusomhed mod en Gaas, og i Stedet for slog man Katten af Tønden.

Men værst, ja ganske slemt og mørkt blev det i Byen, da Robespierre og Marat traadte tydelig frem i Avisen, og da man læste rent ud forskrækkelige Ting. Paa den Tid var det, at Skomageren, som det kan ses af Byens Arkiv, indgik til Amtet med Ansøgning om, at der maatte blive anstillet en Undersøgelse om de Ris, hans Søn havde faaet. Da dette ved tjenstlig Skrivelse fra Amtet til Byfogden rygtedes i Byen, blev Knappartiet ligesaa forbavset som indigneret over, at Sligt havde kunnet »brygges« i Byen. Man følte, at man var naaet ligesaa vidt som Paris, nemlig til at have en »canaille«, og man sagde ligefrem, at der var en hemmelig Kongemorderklub i Byen.

Det kan ikke nægtes, at man var bange. Naar Skomageren med Blikkenslageren og Glarmesteren om Søndagen gik op ad Byens Gade til Postgaarden, havde hele Knappartiet en Fornemmelse, som om Byen ikke stod rigtig fast, hvilken Følelse endog deltes af Rektor, skjønt han foruden at være en god, kirkelig Mand, tillige med sin Lærdom var Hedning, nemlig Stoiker, og havde

til Valgsprog Horats's Nil admirari : ikke lade sig anfægte.

Paa denne Tid var det ogsaa, at samtlige Akter angaaende Risenc bleve af Amtet indsendte pr. Pakkepost til Kancelliet.

Hvis jeg ikke allerede i det Foregaaende havde brugt Lignelsen om Torden og Lynild, og hvis jeg ikke tillige maatte erkjende, at Lignelsen ikke passer, saa vilde jeg nu sige, at som et Tordenslag kom Efterretningen om, at et ungt Fruentimmer ved Navn Charlotte Corday havde stukket Marat med en Kniv, og at han var død deraf. Nej, ikke som et Tordenslag, undtagen for den ene Del af Byen; thi for den anden Del var det med en saadan Henrykkelse og Triumf over Skomageren, at man trøstig kan sige, at mangen Kjøbstad senere er bleven illumineret for mindre Glædes Skyld; men saa var Glæden rigtignok mere ligelig spredt.

Der var ligefrem Sorg i Byen, nemlig hos dem, der selv ellers have Sorg nok, de Smaa og Fattige, og Skomagerens Kone græd, tildels formedelst tunge Anelser. Deri havde hun ogsaa Ret; thi en Ulykke kommer sjelden alene, og det varede ikke grumme længe, inden »Iversens Avis« meldte, at Robespierre var bleven erklæret »fuglefri« og først havde skudt paa sig selv og knust Underkjæven og derpaa var bleven guillotineret.

Samtidig indtraf Kancelliets Resolution: at det paa Raadstuen skulde tilkjendegives Skomage-

ren, at det med Hensyn til Risene skulde have sit Forblivende. Enhver kan selv tænke sig, med hvilke Følelser Skomageren og hans Søn paa Raadstuen modtog den Meddelelse af Byfogden, der var omgivet af saagodtsom hele Knappartiet, medens Brædtpartiet sandt at sige ganske holdt sig hjemme.

Brædtpartiet var knust, eller det laa ganske dødt hen som en Hund, der med Slag og Sult er bleven oplært til at »ligge todt«.

Men efter tre Aars Forløb viste Partiaanden sig ligesaa udødelig, som i Dantes højtberømte Florens og »rejste Hovedet igjen«, ikke paa samme Maade som før, ikke med samme bestemte Tilknytning til Grøftebrædtet og Knappen, men med nøjagtig samme Deling; samme Hus, som før havde været Knap, var endnu Knap, og omvendt. Dog var der tillige en højst mærkelig Særegenhed ved Partifjendskabet, som det nu optraadte, idet Alle uden Undtagelse vare i Hjerte og Sind aldeles enige om samme Gjenstand og kun uenige formedelst Arv. Dette lyder maaske gaadefuldt, men bliver saare let forstaaeligt, naar man erfarer, at Gjenstanden var den unge franske General Bonaparte, hvem man havde faaet Øje paa ved Toulon og strax lagt sært Mærke til, og hvem man med en Slags Jubel havde gjenkjendt ved Arcole o. fl. St. Det Eneste, som var i Vejen med denne Jubel og gjorde den mere indeklemmt end højroster, var, at hvert af Partierne vilde have denne General Napoleon Bonaparte alene

for sig og ikke undte Modpartiet hans Sejr. Dette er en af de maaske sjeldne, men ganske vist sørgelige Omstændigheder i Menneskenaturen, som ikke bliver mindre, fordi man tier derom, og som afgjorde denne Byes Skjæbne.

Dermed gik det saaledes til. General Bonaparte var bleven Førstekonsul, og man erfarede pludselig af Avisen, at Førstekonsulen efter i al Stilhed at have samlet en Hær ved Dijon var gaaet over Alperne. At han ved denne Lejlighed efterlignede eller endog overgik Hannibal, blev med tilstrækkelig Lærdom udhævet i et Foredrag af Rektor. Det andet Parti, der ikke kjendte Hannibal og knap vidste, hvad Alperne var, skuede dog noget Overordenligt og Stort og ventede med bankende Hjerter paa den ugenlige Post. Den kom og bragte hin første Melding: at General Melas havde slaaet de Franske. Begge Partier stode paa Postgaarden; det ene undte det andet Nederlaget, men sig selv noget Bedre. Medens man endnu stod der, samlet og dog skilt, i tung, tilsyneladende ligegyldig Tavshed, saas paa Landevejen langt ude en Rytter, og snart kjendte man, at det var en Stafet. Det var en halvvoxen Dreng. Han forsvandt næsten i den røde Kjole med gul Krave, der var syet til en voksen Karl og hang om ham, som om han havde faaet en Kavaj den Sommerdag, da han blev Stafet. Frem af den gule Krave som af et Par umaadelige Flipper stod hans Ansigt, der var saa rødbrunt som en Æbleskive, eller i det Mindste

som en Æbleskivepande; thi det var en hed Junidag. Han saas at blæse i Hornet; men det vilde ikke lystre ham og gav kun et Par skratende Lyd, og imidlertid kom han farende i saa strakt Galop, som var mulig for den gamle Vognmandshest. Idet han red frem mod Mængden — og inden han efter Pligt og Skyldighed som Stafet afgav Brev eller Løbeseddel —, rejste han sig i Stigbøjlerne, aftog Huen og raabte med en Stemme, der af Støv og Sindsbevægelse var hæst, men dog tydelig: »Førstekonsulen har vundet ved Marengo!»

Da var et Raab nær ved at bryde ud af de forsarulede Mennesker. Det var nær ved, at de kunde have skreget og grædt og kastet sig i hverandres Arme. Men Brædtpartiet og Knappartiet saa paa hinanden, saa de bekjendte Ansigter, der havde været frastødende og ubehagelige fra Arilds Tid, den Ene undte ikke den Anden et Udbrud af Glæde, og man tav.

Fra dette Øjeblik af, da Begejstringsraabet var blevet dræbt i Fødselen, begyndte Byen at dø. Først blev den lærde Skole nedlagt, saa blev selve Byen nedlagt, mistede sine Kjøbstadprivilegier og blev til en Landsby ligesom Slangstrup. Men Drengen, der havde redet Stafet, voxede op og blev Postmester.
